

RANGTASVIR MASHG'ULOTLARIDA TABIAT MANZARALARINI TASVIRLASHNING TARBIYAVIY AHAMIYATI

Aslonov Furqat Botirovich

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” kafedrası

Katta o‘qituvchisi

Anotatsiya: Ushbu maqolada rangtasvir mashg‘ulotlarida tabiat manzaralarini tasvirlashning o‘quvchilarning estetik, ma‘naviy va axloqiy tarbiyasidagi o‘rni tahlil qilinadi. Tabiatni kuzatish va uni badiiy ifodalash orqali o‘quvchilarda estetik did, ijodiy tafakkur va ekologik ongni shakllantirish imkoniyatlari yoritilgan. Maqolada Shovdirov S.A. va boshqa tadqiqotchilar tomonidan ishlab chiqilgan tasviriy san’atni o‘qitishning zamonaviy metodik asoslari, o‘quvchilarda badiiy idrok va tasviriy savodxonlikni rivojlantirishning pedagogik shartlari tahlil qilinadi. Tabiat manzaralarini chizish o‘quvchining nafaqat san’atga bo‘lgan qiziqishini, balki inson va tabiat o‘rtasidagi uyg‘unlikni anglashini ham ta‘minlaydi.

Kalit so‘zlar: rangtasvir, manzara janri, tabiat go‘zalligi, estetik tarbiya, badiiy tafakkur, ekologik ong, pedagogik jarayon, ijodiy rivojlanish, san’at ta‘limi, o‘quv motivatsiyasi.

Bugungi kunda san’at ta‘limi tizimida o‘quvchilarning estetik, ma‘naviy va ekologik tarbiyasiga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Chunki san’at, ayniqsa tasviriy san’at, shaxsning ruhiy olamini boyituvchi, uning dunyoqarashi va qadriyatlarini shakllantiruvchi kuchli tarbiyaviy vosita hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, **rangtasvir mashg‘ulotlarida tabiat manzaralarini tasvirlash** o‘quvchilarning estetik didini rivojlantirish, tabiatni sevishtirish, unga e‘tiborli bo‘lish va go‘zallikni qadrlash ko‘nikmalarini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi.

Tasviriy san’at o‘qituvchisi o‘quvchilarni manzara janrida ishlash jarayoniga jalb etish orqali ularni **tabiatni kuzatishga, rang uyg‘unligini sezishga va his-tuyg‘ularini badiiy vositalar bilan ifodalashga** o‘rgatadi. Shovdirov S.A. (2017) o‘z tadqiqotlarida tasviriy san’at mashg‘ulotlarini o‘quvchilarning estetik va intellektual rivojlanishiga moslashtirish zarurligini ta‘kidlaydi. Uning fikricha, badiiy faoliyat orqali o‘quvchi nafaqat chizishni o‘rganadi, balki san’atni tushunish, go‘zallikka nisbatan munosabat bildirish, o‘zini ifodalash madaniyatiga ega bo‘ladi.

Rangtasvir mashg‘ulotlarida tabiat manzaralarini tasvirlashning tarbiyaviy ahamiyati bir necha yo‘nalishda namoyon bo‘ladi. Birinchidan, o‘quvchi tabiatni real kuzatish orqali **go‘zallikni idrok etish, rang uyg‘unligini anglash** va **tabiat hodisalarini badiiy ifoda etishni** o‘rganadi. Bu jarayon estetik didning shakllanishiga xizmat qiladi. Ikkinchidan, tabiat manzarasini tasvirlash o‘quvchida **tabiatga mehr-muhabbat** va **ekologik madaniyatni** kuchaytiradi. Shovdirov (2024) bu masalani

chuqur tahlil qilib, tasviriy san'atning ekologik tarbiya vositasi sifatidagi rolini alohida ta'kidlaydi.

Manzara janrida ishlash orqali o'quvchi faqat chizishni emas, balki **hayotni estetik idrok etish, badiiy fikr yuritish va ijodiy yechim topish**ni o'rganadi. Bu jarayon o'quvchining shaxsiy fazilatlarini – sabr, diqqat, badiiy sezgirlik, mas'uliyatlilik va go'zallikka nisbatan munosabatini shakllantiradi. Shovdirov S.A. (2023)ning tadqiqotlarida tasviriy savodxonlikni rivojlantirish o'quvchining mantiqiy va estetik tafakkurini kuchaytiruvchi asosiy omil sifatida ko'rsatiladi.

Zamonaviy ta'lim yondashuvlariga ko'ra, o'quvchi faqat bilim oluvchi emas, balki **ijodiy subyekt** sifatida ko'riladi. Shu bois, rangtasvir mashg'ulotlarida o'quvchilar mustaqil fikrlashga, tabiatni o'z qarashi bilan talqin etishga, his-tuyg'ularini tasvir vositalari orqali ifodalashga undaladi. Bu jarayon o'quvchini erkin fikrlovchi, estetik zavqqa ega, ijodkor shaxs sifatida shakllantiradi.

Tasviriy san'at mashg'ulotlarida o'quvchining estetik tarbiyasi bilan bir qatorda, uning **ma'naviy-axloqiy** rivojlanishi ham amalga oshadi. Chunki tabiat manzaralarini chizish jarayonida o'quvchi tinchlik, uyg'unlik, mehnat, sabr-toqat va go'zallikka muhabbat kabi qadriyatlarni o'zlashtiradi. Shu ma'noda, manzara janrida ishlash estetik tarbiya bilan birga **axloqiy tarbiya vositasi** sifatida ham ahamiyatlidir. Shuningdek, bu jarayon o'quvchida **milliy va ekologik qadriyatlarga hurmat, ona tabiatga mehr** kabi fazilatlarini rivojlantiradi. Shovdirov (2025) ta'kidlaganidek, san'at darslarini innovatsion metodlar asosida tashkil etish (masalan, "flipped classroom" texnologiyasi) o'quvchilarning mustaqil o'rganish, tahlil qilish va ijodiy yondashuvini kuchaytiradi. Shunday qilib, rangtasvir mashg'ulotlarida tabiat manzaralarini tasvirlash o'quvchi shaxsining har tomonlama rivojlanishida — estetik, ma'naviy, ijodiy va ekologik jihatdan — muhim ahamiyat kasb etadi. Bu nafaqat san'at ta'limining, balki umuman inson tarbiyasining ajralmas qismidir.

Rangtasvir mashg'ulotlarida tabiat manzaralarini tasvirlash nafaqat badiiy mahoratni shakllantirish, balki o'quvchilarda estetik tafakkur, ekologik ong va ma'naviy qadriyatlarni rivojlantirishda ham muhim o'rin tutadi. San'at darslari insonning ruhiy olamiga, hissiy idrokiga, go'zallikni ko'ra bilish va uni qadrlash qobiliyatiga bevosita ta'sir qiladi. Ayniqsa, manzara janrida ishlash orqali o'quvchilar tabiatni kuzatish, rang uyg'unligini his etish, fazoviy tasavvurga ega bo'lish, hamda real hayotni badiiy ifoda etish ko'nikmalarini egallaydilar.

Manzara janri tasviriy san'atning eng qadimiy va estetik jihatdan boy yo'nalishlaridan biridir. Tabiat manzarasini chizish jarayonida o'quvchi nafaqat badiiy ko'nikmalarni o'zlashtiradi, balki atrof-muhitga bo'lgan munosabatini ham shakllantiradi. Shovdirov S.A. (2017) o'z tadqiqotlarida o'quvchilarda tasviriy savodxonlikni rivojlantirishda rangtasvir mashg'ulotlarining o'rni beqiyos ekanini ta'kidlaydi. Unga ko'ra, manzara ishlash jarayonida o'quvchi rangni sezish, yorug'lik

va soya nisbatini aniqlash, tabiatni real idrok etish hamda badiiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Manzara chizish jarayonida o'quvchilarni tabiatni diqqat bilan kuzatishga, har bir tafsilotni sinchiklab tahlil qilishga o'rgatish zarur. Bu ularning mantiqiy tafakkurini, sabr-toqatini va kuzatuvchanlik qobiliyatini oshiradi. Shovdirov (2023) o'z izlanishlarida o'quvchilarni mantiqiy va abstrakt fikrlashga o'rgatish orqali badiiy kompetensiyalarni shakllantirish zarurligini asoslab beradi. Badiiy tafakkurning rivojlanishi esa o'quvchining ijodiy yondashuvini, mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini kuchaytiradi.

Pedagogik nuqtayi nazardan, rangtasvir mashg'ulotlarida manzara janrini o'rgatishda bir necha tamoyillarga amal qilish muhimdir. Birinchidan, o'quvchilarga tabiatni bevosita kuzatish imkoniyatini yaratish zarur. Tabiat qo'ynida o'tkazilgan ochiq darslar, "plein-air" mashg'ulotlari o'quvchilarning badiiy idrokini kuchaytiradi. Ikkinchidan, o'qituvchi o'quvchilarning individual yondashuvini qo'llab-quvvatlashi lozim. Har bir o'quvchining dunyoni his etish uslubi turlicha bo'lgani uchun, ular ijodiy erkinlikda ishlashlari kerak. Uchinchidan, rang va kompozitsiya bilan ishlashni bosqichma-bosqich o'rgatish orqali o'quvchilarning badiiy saviyasini oshirish mumkin.

Shovdirov S.A. (2024) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlarda tasviriy san'at mashg'ulotlarida ekologik tarbiyaning roli alohida ta'kidlangan. Unga ko'ra, tabiat manzaralarini chizish o'quvchilarda ekologik ongni rivojlantirish, tabiatni asrashga bo'lgan mas'uliyatni kuchaytiradi. Chunki o'quvchi tabiat go'zalligini qog'ozda aks ettirgan sari, uning nozikligini, muhofaza qilish zarurligini chuqurroq his qiladi.

Manzara janrida ishlash o'quvchilarni sabr, e'tibor, diqqat va aniqlikka o'rgatadi. O'quvchi tabiatni kuzatib, uning rang ohanglari, yorug'lik o'zgarishi va fazoviy tuzilishini tushunishga intiladi. Shu jarayon estetik didni rivojlantiradi, shaxsning ruhiy holatini uyg'otadi. Shovdirov S.A. (2018) o'z maqolasida tasviriy san'at o'qitish jarayonida badiiy va amaliy ko'nikmalar uyg'unlashganda, o'quvchi dunyoni go'zallik mezonlari asosida idrok eta boshlashini ta'kidlaydi.

Zamonaviy ta'lim texnologiyalari, xususan, **"flipped classroom"** (teskari sinf) yondashuvi rangtasvir mashg'ulotlariga samarali qo'llanilmoqda. Shovdirov (2025) bu metodni o'rta ta'limda qo'llash orqali o'quvchilarning mustaqil izlanish va ijodiy faoliyatini kuchaytirish mumkinligini ilmiy asoslab beradi. Ushbu yondashuv orqali o'quvchilar darsdan oldin nazariy bilimlarni mustaqil o'zlashtirib, amaliy mashg'ulotlarda ijodiy ishlarga e'tibor qaratadilar.

Rangtasvir mashg'ulotlarining tarbiyaviy ahamiyati shundaki, u o'quvchini nafaqat chizish malakasiga, balki hayotni go'zallik mezonlari orqali anglashga o'rgatadi. Bunday darslar o'quvchilarda nafosat tuyg'usini, ijodiy tashabbusni, milliy qadriyatlarni qadrlashni kuchaytiradi. Baymetov va Shovdirov (2023) tomonidan ta'kidlanganidek, tasviriy san'at mashg'ulotlarida nazariy va amaliy darslarni uyg'un

tashkil etish o'quvchilarda san'atni anglash, go'zallikni yaratish va estetik fikrlash madaniyatini shakllantiradi.

Shunday qilib, rangtasvir mashg'ulotlarida tabiat manzaralarini tasvirlash o'quvchilarni nafaqat estetik, balki ma'naviy jihatdan ham boyitadi. Ular hayotga badiiy ko'z bilan qarashni, tabiatni sevishni va uni asrash zarurligini chuqurroq his etadilar. Bunday darslar o'quvchilar shaxsini har tomonlama rivojlantiruvchi, ularni go'zallikni yaratishga undovchi, barkamol inson bo'lib shakllanishiga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, rangtasvir mashg'ulotlarida tabiat manzaralarini tasvirlash o'quvchilarni estetik, ma'naviy va ijodiy jihatdan tarbiyalashning muhim omilidir. Ushbu jarayon o'quvchilarda tabiatga mehr, go'zallikni idrok etish, badiiy tafakkur va ekologik mas'uliyatni shakllantiradi. Manzara janrida ishlash orqali o'quvchi san'atni chuqur anglaydi, tabiat hodisalarini badiiy tahlil etadi va o'z hissiyotlarini ijodiy ifoda etishni o'rganadi.

Rangtasvir darslari estetik didni rivojlantirish bilan birga, shaxsning ruhiy va intellektual salohiyatini ham kengaytiradi. Shu bois, san'at ta'limi tizimida tabiat manzaralarini tasvirlashga alohida e'tibor berish, o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini kuchaytirish, zamonaviy texnologiyalarni qo'llash dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Шавдиров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // Педагогическое образование и наука. – 2017. – №2. – С. 109–110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // Eastern European Scientific Journal. – 2017. – №1. – P. 131–134.
3. Shovdirov S. Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region // E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – Vol. 587. – P. 02016.
4. Shavdirov S. Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology // AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – Vol. 3268. – No. 1. – P. 070035.
5. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // Современное образование (Узбекистан). – 2017. – №6. – С. 15–21.
6. Shovdirov S. A. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari // Inter education & global study. – 2024. – №1. – С. 8–14.
7. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // Science and Innovation. – 2023. – Vol. 2. – №B10. – P. 192–198.

8. Шавдиров С. А. Изобразительному и прикладному искусству // International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education. – 2018. – P. 84–85.

9. Shovdirov S. TASVIRIY SAVODXONLIKKA OID O‘QUV KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA O‘QUVCHILARNI MANTIQUIY VA ABSTRAKT FIKRLASHGA O‘RGATISH // Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Т. 3. – №12. – С. 193–196.

10. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts // International Journal on Integrated Education. – 2023. – Т. 4. – №3. – P. 60–66.